

20 års depression

Hvis euroen ikke afskaffes, venter årevis med økonomisk nedtur og anarki i Europa. Den mislykkede, fælles valuta holder Europa fast i et krampagtigt fællesskab uden hensyn til de store nationale og kulturelle forskelle, lyder dommen fra den anerkendte tyske økonomiprofessor Hans-Joachim Voth.

EUROPAS FREMTID INTERVIEW

Stenkastende unge over for politiet med trukne knipler, lammende strejker, ofre for krisen, der giver op og kaster sig ud fra altanen i dramatiske selvmord. Næsten daglige klip fra nyhedsstrømmen i et Europa, der på femte år lever under finanskrisisens åg. I en tilstand af accelererende social uro og ustabilitet, der kun lader sig løse, hvis vi erkender, at en fællesvaluta som euroen ikke kan holde for et kontinent med alt for store kulturelle og nationale forskelle, mener den tyske professor i økonomi, Hans-Joachim Voth. Den dag vi mødes på hans kontor på Universitat Pompeu Fabra i Barcelona, er ikke anderledes end de andre. Samme eftermiddag forhandler parlamentet i Athen om en ny spareplan med nedskæringer på i alt 162 milliarder kroner i de kommende år. Og i Spanien offentliggjorde man denne onsdag tal for arbejdsløsheden, der viste, at der snart er 5 millioner ledige i landet.

ERIK JENSEN, BARCELONA

»Hvad der sker i Athen i disse dage, er på flere niveauer meget typisk for krisen i Europa. Grækerne siger: 'Vi har ikke flere penge, vi går fallit i næste uge'. Og EU svarer: 'O.k., så får I nogle flere, men så skal I også spare mere'. Grækerne er gået til den

grænse for nedskæringer, man kan i et demokrati. Alligevel siger tyskerne, at de ikke gør nok. På den måde kører spillet. Og på hver side graver man gamle fordomme op. I Grækenland er der posters med Angela Merkel med hagekors. Landets aviser er fulde af artikler om, hvor onde tyskerne var under Anden Verdenskrig, og politikerne taler om, at man bør boykotte tyske varer. Er det en måde at sige tak for hjælpen at hive gamle fordomme frem igen?»

Næppe, men måske et billede af et splittet Europa?

»Netop. Et billede af et forenet kontinent, som vi er gang med at splitte i stor stil og med forbløffende høj fart.»

Fire år tilbage for euroen

For godt et år siden gav Hans-Joachim Voth, der bor og arbejder i Barcelona, et opsigtsvækkende interview til det tyske magasin Der Spiegel. I interviewet, der blev trykt i Politiken søndag 4. september i fjor, forudså Hans-Joachim Voth, at euroen højst ville overleve i fem år. Der er nu under fire år tilbage.

»Jeg har ikke et ur, der tæller ned for euroen, på mit bord. Men i det forløbne år er situationen blevet værre. Der er kun to små forbedringer – konkurrenceevnen og betalingsbalancen er blevet en smule bedre i nogle af de kriseramte lande, fordi deres økonomi er kollapsede, så de importerer mindre. Og Den Europæiske Centralbank (ECB) agerer mere aggressivt med langsigtede lån til landene og opkøb af statsobligationer, hvilket hjælper med at holde panikken nede. Problemet er, at udviklingen går alt for langsomt. Jeg troede ikke, at et samfund kunne leve med arbejdsløshed på omkring 25 procent i tre år, sådan som man har gjort i Spanien. Men nu er grænsen tæt på. Hvis vi ser på Spanien er grænsen tæt på. Hvis vi ser på arbejdsløse, de fleste unge bor hjemme hos mor, de holdige har et job, der betaler 800 euro (5.957 kroner) om måneden. De får aldrig et hjem, de får aldrig en familie, de får aldrig en pension. Det er ikke bare nogle hundrede, men flere hundredtusinde mennesker, som intet har at tabe.»

Til trods for disse drastiske nedskæringer er det svært for befolkningen eksempelvis her i Spanien at se fremskridt?

»Forståeligt nok, for politikerne gør det værre med de enorme besparelser. Nogle mennesker siger, at 'det skal gøre

ondt for at gøre godt'. Virker det ikke, må vi slå hovedet endnu hårdere mod muren! Tanken bag besparelser er, at hvis vi alle sluger den bitre medicin og ofrer noget, bliver det bedre. Lønninger falder, virksomhederne tjener mere, arbejdsmarkedet er i ro, konkurrenceevnen stiger, mælk og honning flyder, og vi nærmer os Nirvana. Men vi er forbi det punkt, hvor det skulle virke nu i Europa, og det kommer ikke til at ske. Man kan skabe økonomisk vækst ved besparelser, men kun hvis man devaluerer sin valuta, gør 'pengene billigere'. Men det kan man ikke i Europa, hvor vi allerede står på nul og er bundet af vores fælles valuta, euroen. Regeringerne skærer, væksten forsvinder, og skattegrundlaget bliver mindre. Så skærer de noget mere og sætter samtidig skatterne op. Men i sidste ende bliver resultatet bare, at økonomien skrumpet, men man står stadig med samme underskud.»

En frygtelig ide fra start

Skulle regeringerne gøre det modsatte – prøve at sætte gang i økonomien?

»Set fra et økonomisk synspunkt er det sådan, at hvis regeringen bruger en euro, så kommer der aktivitet for en euro. Men i krisetider vil effekten af at bruge en euro svare til, at man får aktivitet for tre euro.

Gør man derimod det modsatte, sparer en euro, kommer de selvforstærkende spiraler nedad, vi har set i Spanien og Grækenland.»

Hvad er løsningen – at afskaffe euroen?

»Det ligner den logiske løsning. Men det vil koste mange penge. Alle er efterhånden vist enige om, at det var en dårlig ide at

indføre den. For at være ærlig, er det ikke imponerende, hvad økonomer har præsteret i forhold til finanskrisen. Vi så den ikke komme. Men i forhold til euroen sagde det store flertal af økonomer, at den var en frygtelig ide. Den vil genskabe problemer, vi allerede har løst for længst. Politikere indførte den alligevel, fordi de

BLÅ BOG

HANS-JOACHIM VOTH

Født 31. marts 1968 i Lübeck. Foto: Peter Dullner

Har studeret økonomisk historie ved universiteterne i Bonn og Freiburg og Oxford. Voth har undervist på bl.a. Stanford University og Princeton University. Siden 2003 har han været professor ved Universitat Pompeu Fabra i Barcelona. Voth har modtaget flere priser for sin forskning, og hans hovedområder er de finansielle markeder, aktiebøbler, statsgæld og tysk økonomi i mellemkrigstiden.

godt kan lide at have store politiske projekter. Nu er det svært at komme af med den. Det vil se grimt ud for bruttonationalproduktet i de enkelte lande for en kort, men hård stund. Men så snart for eksempel Spanien har forladt euroen, vil det være lettere for folk at få job igen. Hvis Spanien får en billig valuta, vil det være lettere at eksportere, og en lønnedgang vil være acceptabel på grund af inflationen. Sådan voksede den spanske økonomi i 40 år, før euroen kom, og det kan den gøre meget let igen. De bliver ikke Schweiz i løbet af en nat, men det vil fungere.»

Men der er vel også omkostninger ved at droppe euroen?

»Mange mennesker vil tabe penge. Men det vil primært være de rige, så ud fra et socialpolitisk synspunkt giver det mening. Fordelen er klart flest. Får landene deres egen valuta, vil det tvinge dem til at tage ansvar for den. Vi ser jo nu, at mindre lande i Europa som for eksempel Danmark og Sverige klarer sig godt, mens man i store lande som Spanien bruger alt

for meget politisk energi på at fordele de få penge mellem regionerne.»

Så du fejrede ikke, at EU fik Nobels Fredspris i år?

»Nej, jeg synes, det er et bizart valg. Det er i sig selv bizart at give sådan en pris til en organisation. Sandt nok har vi ikke haft krige i Europa siden unionens start. Men om den skal have æren for det, er jeg ikke sikker på. Jeg er ikke imod EU, men organisationen viser dybe antidemokratiske instinkter over for eksempel Cataloniens ønske om at være en selvstændig nation. EU gør meget, som handler om symbolets magt, og bruger mange penge på ikke-folkevalgte bureaukrater. Præcis det er ikke et Europa, som jeg synes virker særligt attraktivt. Ideen bag EU er attraktiv, men måden, vi gennemfører samarbejdet på, er ikke.»

Du ser ingen alternativer til at ophæve euroen?

»Vi kan arbejde videre på samme måde som nu. I de næste ti år skal landene i Nordeuropa overføre penge til Sydeuropa. 'Hej, her er nogle milliarder – mor jer godt!'. Den slags overførsler kan skatteyderne måske acceptere, så længe der er tale om en nødsituation, men ikke som en permanent ordning. Hvis man ikke vil nedlægge euroen eller betale de her store beløb til lande som Spanien og Grækenland, er der kun en mulighed tilbage for dem – 20 års nulvækst og depression. Det er ikke tiltrækkende for de lande, og derfor tror jeg også, at euroen forsvinder. Så vil vi få et mere frit Europa igen, hvor de reelt set store kulturelle forskelle på nord og syd atter kan blive en fordel. Vi må huske på, hvad valutaer er til for. De er ikke bare et internationalt prestigeprojekt, de har også et økonomisk formål, og det opfylder euroen ikke. Hvis ikke den kan producere det, vi gerne vil have – arbejdspladser og vækst – må vi af med den.»

Det totale anarki

Hvorfor hænger politikerne så fast i den?

»Det generelle problem med politikere, som virkelig undertrykkes i forbindelse med euroen, er, at de egentlig vil gøre så lidt som muligt og frem for alt undgå noget, der gør ondt. Det er en katastrofe for dem at foretage sig noget, der er upopulært nu, men virker om fem år. Derfor er det meget svært for dem at afskaffe euroen. Men hvis finansmarkederne fortsætter med at gå ned, kan de blive tvunget til

PALADSREVOLUTION. Da det græske parlament i onsdags skulle behandle en ny drastisk sparepakke på omkring 162 milliarder kroner, strejkede selv de ansatte i parlamentet. Der var gabende tomte omkring politikerne fra den spinkle regeringskoalition, som ifølge Hans-Joachim Voth nærmest har mistet styringen over landet. Årsagen er ifølge økonomiprofessoren enkel: Euroen. Kuren er også enkel: Tilbage til drakker.

Foto: Kostas Tsironis/AP

det. For så vil den sociale uro vokse eksplosivt, og så kan de voldsomme begivenheder, hvis stærke symbolske værdi får os til at ændre kurs, indtræffe.»

Hvilke begivenheder tænker du på?

»Jeg har researchet sammen med en studerende her fra universitetet om sammenhængen mellem besparelser og anarki i 23 lande over 90 år. Den viser, at der er en stærk sammenhæng mellem nedskæringer og social uro. De fleste nationer har et kogepunkt, og når det overskrides, falder de sammen. At der ikke er mere ballade i Spanien, den forfærdelige situation taget i betragtning, overrasker mig. I Grækenland ser det værre ud. Det land er tæt på at være uden styre. Der er meget voldelige demonstrationer, som vi også har set tendenser til i Spanien. Det kan blive til et af de symbolske øjeblikke, hvor folk med et forstærket, at det her land eller det her styre ikke fungerer længere. Hvis for eksempel 20 mennesker bliver skudt under en demonstration.»

Skal der så drastiske og voldelige handlinger til for at skifte retningen?

»Det lyder hårdt, men nogle gange skal der ske noget, før vi ændrer holdning til, hvad der er acceptabelt, og hvad der ikke er. På den måde kan demonstrationer faktisk være udslagsgivende. Hvis det bliver virkelig voldsomt i Sydeuropa, er det tydeligt, at det er game over for euroen. For uden at skære i budgetterne får regeringerne ingen hjælpepakker, og så kan de ikke finansiere noget som helst. Deres eneste måde at overleve på vil være at trykke penge. Og så er de ude af euroen. Om det sker om et år, to år eller flere år, ved jeg ikke. Men jeg kan ikke se, at risikoen for, at det sker, er blevet mindre i løbet af det sidste år.»

erik.jensen@pol.dk